

Kształtowanie kultury bezpieczeństwa i ochrony zdrowia na budowie

**Czym jest kultura BIOZ?
W jaki sposób można
ją kształtować podczas
pracy na placu
budowy, aby zwiększyć
bezpieczeństwo
pracowników?**

dr hab. inż. Jerzy Obolewicz, prof. MANS

ORCID: 0000-0002-7866-0039

Instytut Inżynierii Bezpieczeństwa
Obiektów Antropogenicznych CRB,
Międzynarodowa Akademia Nauk Stosowanych
w Łomży

Bezpieczeństwo jest naturalną i egzystencjalną potrzebą każdego człowieka. Człowiek od początku swego istnienia musiał stawiać czoła różnorodnym zagrożeniom. Było to bardzo widoczne w obszarze budownictwa. Budowlane środowisko pracy jest dla człowieka swego rodzaju środowiskiem nienaturalnym, wytworzonym przez ludzi. Aktywność budowlana powoduje pojawienie się wielu czynników, które mogą negatywnie oddziaływać na człowieka – pracownika i zdaniem praktyków należy je kształtować.

We współczesnym świecie słowo „kształtowanie” traktowane jako „wpływanie na coś w celu osiągnięcia określonego celu” nabiera coraz większego znaczenia. W szczególności dotyczy to obszaru budownictwa i bezpieczeństwa i ochrony zdrowia w pracy (BIOZ) na budowach. Budowa z jednej strony jest miejscem, w którym powstają obiekty budowlane, w którym pracownicy budowlani przy użyciu materiałów i sprzętu budują obiekt. Zaś z drugiej jest formą organizacji, która buduje własną kulturę obejmującą postawy, wartości i normy zachowania ▶

Z ARTYKUŁU DOWIESZ SIĘ:

- jak wyglądają statystyki dotyczące wypadków przy pracy w sektorze budowlanym,
- na czym polega kultura BIOZ,
- jakie czynniki kształtują kulturę BIOZ.

► wań wspólne dla wszystkich pracowników budowy.

Zarówno pracownicy budowlani, jak i używane przez nich materiały, maszyny i urządzenia mogą powodować zagrożenia, a co za tym idzie – utratę bezpieczeństwa budowy. Dlatego też kształtowanie odpowiednich, bezpiecznych warunków pracy staje się zagadnieniem co najmniej pilnym, a bezpieczeństwo pracy i ochronę zdrowia (BIOZ) na budowie należy traktować priorytetowo i ujmować jako ogół warunków, które należy tworzyć i przestrzegać w taki sposób, aby wszystkie osoby przebywające na budowie czuły się bezpiecznie.

Jakie czynniki mają wpływ na bezpieczeństwo podczas budowy?

Duże znaczenie w utrzymaniu bezpieczeństwa budowy ma kultura bezpieczeństwa i ochrony zdrowia (kultura BIOZ) panująca na budowie w trakcie przebiegu procesu budowlanego, która jest wypadkową kultur wszystkich pracowników biorących udział w procesie. Przy czym należy pamiętać,

że pracownicy budowlani zmieniają się wraz z postępem robót i reprezentując swoją własną kulturę, „wchodzą” i „budują” kulturę budowy.

W takim podejściu kulturę BIOZ należy traktować jako zestaw wartości obowiązujących pracowników budowy kreujących określone wzorce zachowań. Kreowanie określonego obrazu bezpiecznej budowy jest działaniem mającym duży wpływ na kształtowanie kultury BIOZ na budowie. W takim przypadku kultura BIOZ staje się wynikiem indywidualnych i zbiorowych wartości, cech, spostrzeżeń, kompetencji i wzorów zachowań determinujących zaangażowanie pracowników biorących udział w procesie budowlanym na rzecz bezpieczeństwa i ochrony zdrowia. Kultura bezpieczeństwa określa, jaki jest stosunek ludzi do ryzyka i bezpieczeństwa. Budowy z wysokim poziomem kultury BIOZ charakteryzują się systemem komunikacji opartym na prawdziwym zaufaniu, dostrzeganiu wagi zagadnień bezpieczeństwa i poszanowaniu działań prewencyjnych, uwzględniającym zaangażowanie zarówno kierownictwa budowy/kierownictwa robót, jak i ich pracowników w działania na rzecz BIOZ i dzięki temu stają się kluczowym czynnikiem kształtowania kultury BIOZ na danej budowie.

Kulturę BIOZ na budowie należy oceniać poprzez analizę postaw i zachowań pracowników budowy, które są uzależnione od przyjętego systemu wartości i przekonań.

Zachowania ludzi w dużej mierze determinują bowiem aktualny i przyszły stan bezpieczeństwa budowy. Najistotniejszą kwestią

związaną z zapobieganiem szkodom i ich minimalizacją jest umiejętność dostrzegania istniejących zagrożeń, podejmowania działań je minimalizujących i jednocześnie uświadamiania sobie powodowanych przez nie potencjalnych skutków.

Bezpieczeństwo pracy na budowie jest działalnością zmierzającą do zabezpieczenia pracownika przed wypadkiem (lub ewentualnym zagrożeniem) w pracy. Jest ona realizowana poprzez stosowanie różnych środków technicznych, bezpieczną organizację pracy i kształtowanie bezpiecznych zachowań ludzkich w pracy, z uwzględnieniem rodzaju i nasilenia występujących potencjalnych zagrożeń wypadkowych.

Analiza wypadków w pracy

Statystyka wypadków nie jest zadowalająca [8]. W 2022 r. zgłoszono do GUS 66 606 osób poszkodowanych w wypadkach przy pracy, w tym 180 osób zostało poszkodowanych w wypadkach śmiertelnych, a 369 w wypadkach ciężkich. Analizując dane statystyczne GUS, zauważa się, że wśród poszkodowanych:

- dominowali mężczyźni;
- najliczniejszą grupę poszkodowanych stanowiły osoby w wieku 30-49 lat;
- byli pracownicy z małym stażem pracy.

Statystyka wypadków w budownictwie również nie była zadowalająca. Wskaźnik wypadkowości był wysoki i wynosił 3,54. Z analizy danych opracowanych przez inspektorów PIP, dotyczących poszkodowanych w wypadkach przy pracy, wynika, że najbardziej obciążone wypadkami były następujące sekcje PKD: przetwórstwa przemysłowego (34,9%), budownictwa (24,5%) i handlowa (26,6%).

Na kształtowanie bezpiecznych zachowań na budowie wpływa rozpoznawanie przyczyn zdarzeń powodujących wypadki przy pracy. Analiza tych zdarzeń jest cenna dla działań profilaktycznych, bowiem pozwala zapoczątkować działania zmierzające do poprawy warunków pracy, aby w przyszłości unikać niebezpiecznych incydentów i zapewnić większe bezpieczeństwo pracownikom budowlanym.

Inspektorzy pracy zbadali okoliczności i przyczyny 1920 wypadków przy pracy zaistniałych w 2022 r. i zgłoszonych do Państwowej Inspekcji Pracy [34]. Przyczyny zestawiono według klasyfikacji TOL w tab. 1.

Kultura bezpieczeństwa na budowie – kultura BLOZ – jest kształtowana przez: otoczenie zewnętrzne, typ organizacji budowy oraz cechy pracowników budowlanych.

Analizy przyczyn wypadków przy pracy w Polsce wykonane w CIOP-PIB wykazały, że 88% z nich jest związanych z organizacją pracy i kulturą bezpieczeństwa, w tym 61% stanowią nieprawidłowe zachowania pracownika [12].

Kultura organizacyjna

Termin „kultura” w literaturze jest wieloznaczny i odmiennie definiowany przez przedstawicieli

reklama

jusky www.jusky.pl

Nóż automatyczny – przecnie i już go nie ma!

JUSKY
ul. Nowohucka 1/2, 54-617 Wrocław +48 71 793 40 70 info@jusky.pl

Rys. 1. Poziomy kultury BIOZ budowy [11, 33]

cieli różnych nauk w odniesieniu do różnych obszarów aktywności [1-7, 9-12, 14-28, 30, 31]. W odniesieniu do budownictwa kultura zwykle bazuje na ogólnym podejściu do kultury organizacji i obejmuje ogół wartości, zasad i norm współżycia przyjętych przez określoną zbiorowość złożoną z uczestników procesu budowlanego. Rozpatrując pojęcie „kultury bezpieczeństwa” na budowie, należy nawiązać do pojęcia „kultury organizacyjnej” [12]. Kultura bezpieczeństwa na budowie – kultura BIOZ – jest kształtowana przez: otoczenie zewnętrzne, typ organizacji budowy oraz cechy pracowników budowlanych. Wyróżnić można trzy klasyczne poziomy kultury BIOZ: założenia, normy i wartości oraz artefakty (rys. 1).

Artefakty to wszystkie przedmioty materialne pojawiające się na budowie, zachowania, legendy i mity budowlane. Są w pełni obserwowalne i uświadamiane przez pracowników budowy, np. znaki BHP, plakaty dotyczące bezpieczeństwa pracy, środki ochrony indywidualnej i zbiorowej. Wartości występujące w postrzeganiu kultury BIOZ dzielą się na deklarowane i przestrzegane, np. „bezpieczeństwo i zdrowie każdego pracownika” czy „zero wypadków”. Częściowo są nieuświadamiane przez pracowników. Założenia są trudne do zaobserwowania oraz całkowicie nieuświadamiane. Odnoszą się m.in. do natury ludzi („ludzie są pracowici”), relacji międzyludzkich („stosunki z innymi oparte są na rywalizacji”) czy natury rzeczywistości („wypadki zawsze będą się zdarzały”). Kultura BIOZ budowy obejmuje z jednej strony zachowania i działania pracowników budowlanych, regulowane przez przepisy, procedury i systemy określające zachowania bezpieczne, a z drugiej łączy się z odczuciami i percepcją pracowników biorących udział w budowie [1]. Tworzy się współzależność, w której z jednej strony zachowania pracowników budowy

Lp.	Grupa przyczyn	Przyczyny	%
1.	Przyczyny techniczne (16,4%)	Wady konstrukcyjne lub niewłaściwe rozwiązania techniczne i ergonomiczne czynnika materialnego (nieprawidłowości projektowo-konstrukcyjne czynnika materialnego)	84,3%
		Niewłaściwy stan czynnika materialnego	6,2%
		Niewłaściwe wykonanie czynnika materialnego	4,8%
		Wady materiałowe czynnika materialnego	4,7%
2.	Przyczyny organizacyjne (35,9%)	Niewłaściwa ogólna organizacja pracy	76,7%
		Niewłaściwa organizacja stanowiska pracy	14,4%
		Niewłaściwa eksploatacja czynnika materialnego	7,9%
3.	Przyczyny ludzkie (47,7%)	Nieprawidłowe zachowanie się pracownika	50,5%
		Nieprawidłowe samowolne zachowanie się pracownika	24,4%
		Brak lub niewłaściwe posługiwanie się czynnikiem materialnym przez pracownika	13,2%
		Nieprawidłowości w stosowaniu sprzętu ochronnego przez pracownika	7,6%
		Stan psychofizyczny pracownika, niezapewniający bezpiecznego wykonywania pracy	4,3%

Tab. 1. Przyczyny wypadków zbadanych przez inspektorów PIP według TOL [34]

są uzależnione od kultury BHP organizacji, która zatrudnia pracownika, a z drugiej natomiast zachowania pracowników budowy kształtują kulturę BIOZ budowy, utrwalając pewne przekonania i postawy. Zdaniem badaczy problematyki bezpieczeństwa i ochrony zdrowia kultura BIOZ powinna być utożsamiana z:

- stanem świadomości pracowników dotyczącym zagrożeń występujących w środowisku pracy;
 - stopniem zaangażowania organizacji i jej pracowników w zapewnienie bezpiecznych stanowisk pracy;
 - poczuciem bezpieczeństwa pracowników;
 - zapewnieniem bezpiecznych i higienicznych warunków w środowisku pracy;
 - zapewnieniem przez pracodawcę zgodności z obowiązującymi przepisami prawnymi dotyczącymi BHP;
 - wzorcami zachowań, systemem wartości kształtujących stosunek do problematyki BHP;
 - całościowym podejściem do planowania, organizowania, wdrażania, monitorowania, doskonalenia działań w obszarze BHP [6].
- Kultura BIOZ może być rozpatrywana w odniesieniu do pojedynczych osób, określonej grupy ludzi czy organizacji oraz do społeczeństwa, a działania kształtujące kulturę BIOZ budowy powinny się odbywać na poziomie: pracownika (jednostki), przedsiębiorstwa (organizacji), społeczeństwa [12].
- Kształtując kulturę BIOZ, należy zwrócić szczególną uwagę na trzy elementy:
- środowisko fizyczne pracy (narzędzia, maszyny, organizację stanowisk pracy);

Kultura BIOZ całej budowy opiera się na włączeniu wszystkich stron poprzez ich znaczące zaangażowanie w ciągłą poprawę bezpieczeństwa.

- zachowania pracowników (przestrzeganie przepisów BHP, przekazywanie informacji, współpraca, demonstrowanie troski o bezpieczeństwo wykraczające poza obowiązki);
- cechy wewnętrzne pracowników (wiedza, umiejętności, motywacje) [30, 35].

Model kształtowania kultury BIOZ

Analiza przyczyn wypadków oraz studium opracowań naukowo-badawczych pozwoliły zbudować model kultury BIOZ dla budowy. Na pokazanym modelu (rys. 2) na skuteczne kształtowanie wysokiej kultury BIOZ wpływa nie tylko środowisko fizyczne budowy, ale również zachowania pracowników oraz ich indywidualne cechy. Przy czym należy pamiętać, że wpływ na kulturę bezpieczeństwa i ochronę zdrowia na budowie mają wszyscy pracownicy biorący udział w procesie budowlanym, a proces budowlany przechodzi kolejne etapy, w których zmieniają się niezbędne zasoby (ludzie, sprzęt, materiały).

reklama

Ochronniki słuchu INDYWIDUALNE

- Skuteczna ochrona pracownika
- Wygoda w użytkowaniu
- Możliwość komunikacji
- Oszczędność

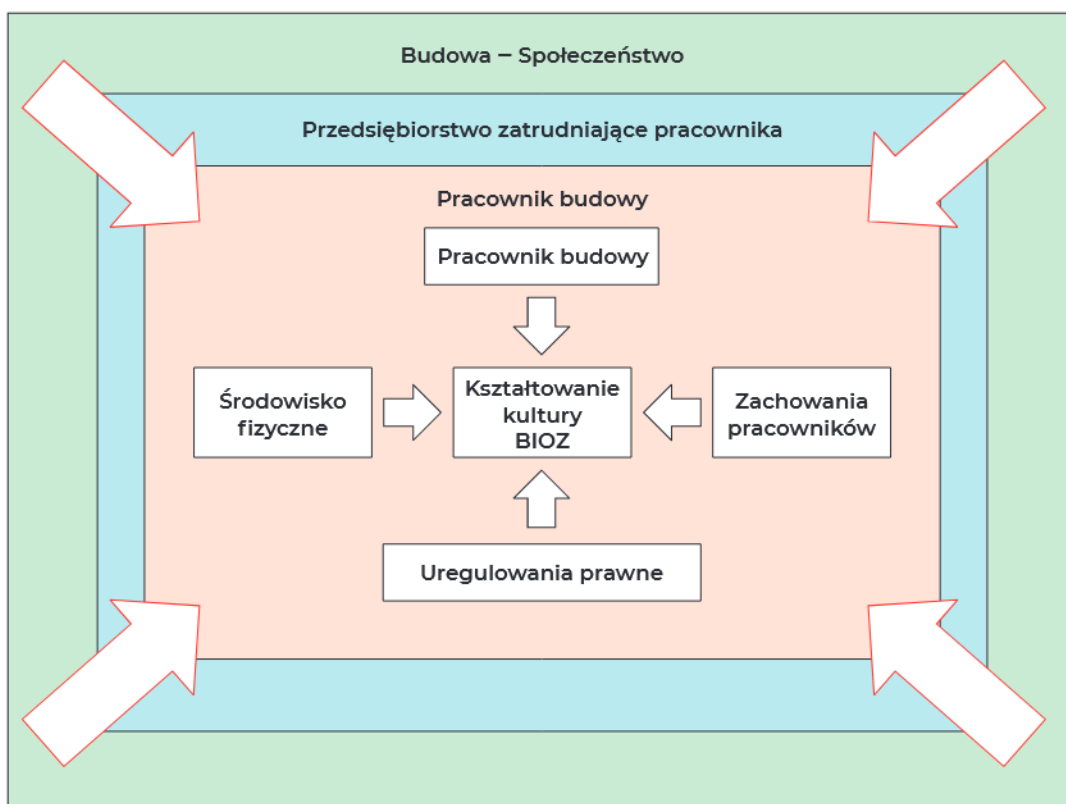
tel. 733 920 012

email: ochronniki@audika.pl

 Audika

audika.pl/ochronniki-sluchu

Rys. 2. Model kształtowania kultury BIOZ. Opracowanie własne na podstawie [12, 30, 34]

► Na kształtowanie kultury BIOZ pracownika budowy (jednostki) mają wpływ:

- indywidualne poglądy i wartości w odniesieniu do własnego życia i zdrowia;
- indywidualne postawy wobec istniejącego ryzyka, zauważalny stopień oceny zachowań ryzykownych;
- przyjmowane wzorce zachowania w sytuacji zagrożenia;
- uznawany poziom formalnych standardów [12].

Na kształtowanie kultury BIOZ w przedsiębiorstwie zatrudniającym pracowników na budowie budowy (organizacji), np. w grupie podwykonawców robót budowlanych, mają wpływ:

- stan świadomości postrzegania zagrożeń charakterystyczny dla danej grupy pracowników (wykonawców, podwykonawców);
- formalne i nieformalne funkcjonujące w przedsiębiorstwie normy postępowania w sytuacji zagrożenia;
- osiągnięcia/dokonania organizacyjne i techniczne, które mają wpływ na uwzględnienie bezpieczeństwa pracy w zarządzaniu organizacją, planowaniu zadań, nadzorowaniu pracowników i ocenianiu oraz omawianiu i wyjaśnianiu okoliczności i przyczyn zdarzeń, wypadków i katastrof [12].

Na kształtowanie kultury BIOZ budowy mają wpływ:

- akceptowane normy postępowania w sytuacji zagrożenia życia i zdrowia;
- sposób oceniania innych osób zachowujących się niebezpiecznie;
- wyrażany przez pracowników danej budowy stosunek do ryzyka;
- wartość przypisywana życiu i zdrowiu przez pracowników zatrudnionych na danej budowie.

Wysoka kultura BIOZ budowy to suma działań kierownictwa budowy/kierownictwa robót oraz pracowników biorących udział w budo-

Więcej artykułów
w kategorii tematycznej
„Bezpieczeństwo pracy”
znajdziesz na portalu:

 behapowcy.com

wie, w ramach których prawo do bezpiecznego i zdrowego środowiska pracy jest cenione i promowane przez wszystkich uczestników procesu budowlanego.

Kultura BIOZ całej budowy opiera się na włączeniu wszystkich stron poprzez ich znaczące zaangażowanie w ciągłą poprawę bezpieczeństwa. Na budowie o wysokiej kulturze bezpieczeństwa pracownicy czują, że mogą swobodnie zgłaszać informacje dotyczące ewentualnych zagrożeń i sytuacji potencjalnie niebezpiecznych, a kierownictwo aktywnie współpracuje z nimi w celu znalezienia skutecznych i trwałych rozwiązań. Wymaga to otwartej komunikacji, opartej na zaufaniu i wzajemnym szacunku.

Pomocny w kształtowaniu kultury BIOZ na budowie może być plan bezpieczeństwa i ochrony zdrowia – plan BIOZ. Plan BIOZ jest tworzony dla jednej konkretnej budowy i ma na celu zidentyfikowanie zagrożeń dla bezpieczeństwa w miejscu prowadzenia robót oraz wdrożenie rozwiązań służących ich zapobieganiu na etapie realizacji procesu budowlanego.

Sporządzenie lub zapewnienie sporządzenia planu BIOZ należy do obowiązków kierownika budowy/kierownika robót [13]. W dokumencie tym należy uwzględnić specyfikę realizowanego obiektu budowlanego i warunki prowadzenia robót budowlanych oraz koordynację działań zapewniających przestrzeganie podczas wykonywania robót budowlanych oraz zasad bezpieczeństwa i higieny pracy. Podwykonawcy na podstawie tego planu powinni opracować inne ważne dokumenty robocze, np. ocenę ryzyka zawodowego dla swoich zadań, instrukcje bezpieczeństwa wykonywania robót itd. Szczegółowy zakres i wymagania dotyczące planu BIOZ zostały określone prawnie [24, 27, 29, 32, 36].

Zakończenie

U podstaw kształtowanie kultury BIOZ na każdej budowie powinno być przekonanie personelu budowy o tym, że troska o bezpieczeństwo własne i bezpieczeństwo zatrudnionych jest słuszna i uzasadniona oraz opierać się na włączeniu wszystkich pracowników (kierownictwa, robotników) poprzez ich znaczące zaangażowanie w ciągłą poprawę bezpieczeństwa. Problematyka bezpieczeństwa i ochrona zdrowia w pracy jest bardzo ważną częścią zarządzania budową, a jej celem po-

reklama

**POCZUJ RÓŻNICĘ MIĘDZY WSPÓŁPRACĄ
Z „PARTNEREM” A „DOSTAWCĄ”**

Dlaczego **nie kupować**
produktów BHP **bezpośrednio**
u europejskiego lidera w produkcji?

Zalety:

- ✓ Zgodność (produktów)
z obowiązującymi Normami Europejskimi
- ✓ Korzystanie z najnowszych technologii
- ✓ Gwarancja usług zgodnie z ISO 9001
- ✓ Poziom cen bezpośrednio od Producenta

Eurodis
to Twój
profesjonalny
kontakt w Polsce

Od ponad 25 lat na polskim rynku

PRZETESTUJ NASZE ROZWIĄZANIA I PRODUKTY

89-203 Zamość k. Bydgoszczy, ul. Poznańska 16-18
tel. +48 52 384 01 42, bezpłatna infolinia: 800 278 178
e-mail: info@eurodis.pl

www.eurodis.pl

- winno być m.in. rozwijanie wśród pracowników postaw opartych na takich wartościach, jak: zaangażowanie kierownictwa budowy/robót; otwarta i szczerza komunikacja; partycypacja i edukacja pracowników w zakresie BHP; analiza wypadków; motywowanie oraz wzmacnianie zachowań bezpiecznych;

współpraca między pracownikami budowy. Pomocny w osiągnięciu wysokiej kultury BIOZ jest rzetelnie sporządzony plan BIOZ dla każdej indywidualnej budowy oraz przepisy, procedury i ich przestrzeganie podczas realizacji robót występujących na danej budowie. □

Piśmiennictwo

- Bakonyi J.: *Kształtowanie kultury bezpieczeństwa w przedsiębiorstwie, jako element zarządzania firmą w ocenie studentów*. „Bezpieczeństwo: Teoria i Praktyka”, 4/2018.
- Baryłka A., Kulesa A., Obolewicz J.: *Introduction to the issues of engineering of anthropogenic objects of state security infrastructure*. „Inżynieria Bezpieczeństwa Obiektów Antropogenicznych”, 3/2023.
- Baryłka A., Obolewicz J.: *Problemy Inżynierii Bezpieczeństwa Obiektów Antropogenicznych. Tom 2*. 2020.
- Baryłka A., Obolewicz J.: *Safety and health protection (s&hp) in managing construction projects*. „Inżynieria Bezpieczeństwa Obiektów Antropogenicznych”, 1/2020.
- Błazik-Borowa E. i in.: *Bezpieczeństwo pracy w budownictwie. Monografia*. Politechnika Lubelska, Lublin 2015.
- Ejdys J.: *Kształtowanie kultury bezpieczeństwa i higieny pracy w organizacji*. Oficyna Wydawnicza Politechniki Białostockiej, Białystok 2010.
- Fiske J.: *Zrozumieć kulturę popularną*. Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego, Kraków 2010.
- GUS: *Informacje statystyczne – Wypadki przy pracy*. Warszawa, Gdańsk 2023.
- Cole K.S., Stevens-Adams S.M., Wenner C.A.: *A Literature Review of Safety Culture*, Retrieved from <https://www.osti.gov/servlets/purl/1095959>.
- Konodyba-Rorat B.: *Kultura bezpieczeństwa jako element budowania wizerunku „bezpiecznego” przedsiębiorstwa*. Prace naukowe Akademii im. Jana Długosza w Częstochowie Technika, Informatyka, „Inżynieria Bezpieczeństwa”, 2018, t. VI.
- Milczarek M.: *Kultura bezpieczeństwa w przedsiębiorstwie – nowe spojrzenie na zagadnienia bezpieczeństwa pracy*. „Bezpieczeństwo Pracy”, 10/2000.
- Najmiec A.: *Kultura bezpieczeństwa – wspólna sprawa*. Referat na posiedzeniu Rady Ochrony Pracy 26 kwietnia 2022 r., CIOP-PIB.
- Obolewicz J.: *Plan BIOZ narzędziem bezpiecznej realizacji budowy*. „Promotor BHP”, 7-8/2023.
- Obolewicz J.: *Bezpieczeństwo pracy w budownictwie*. Wydawnictwo Unimedia UM, Warszawa 2012.
- Obolewicz J.: *Demoskopia bezpieczeństwa pracy i ochrony zdrowia przedsięwzięć budowlanych*. Oficyna Wydawnicza Politechniki Białostockiej, Białystok 2018.
- Obolewicz J.: *Kultura BHP na budowie*. „Promotor BHP”, 1-2/2023.
- Obolewicz J.: *Bezpieczne kierowanie budową*. „Praca i Zdrowie”, 5/2010.
- Obolewicz J., Okuń M.: *Ochrona zdrowia i bezpieczeństwo w zarządzaniu przedsięwzięciami budowlanymi*. „Przegląd Budowlany”, nr 10/2021.
- Obolewicz J.: *Kultura bezpieczeństwa i ochrony na budowie*. „Atest – Ochrona Pracy”, 2/2022.
- Obolewicz J.: *Bezpiecznie, bo z kulturą*. „Surowce i Maszyny Budowlane”, nr 4-5/2015.
- Obolewicz J.: *Wybrane aspekty bezpieczeństwa i ochrony zdrowia przedsięwzięć budowlanych*. „Modern Engineering”, 1/2018.
- Obolewicz J.: *Uregulowania prawne i praktyczne aspekty bezpieczeństwa i higieny pracy na budowie*. „Acta Scientiarum Polonorum Architectura”, nr 2/2019.
- Obolewicz J.: *Bezpieczeństwo i ochrona zdrowia podczas wykonywania prac na wysokości w budownictwie*. „Promotor BHP”, nr 7-8/2022.
- Obolewicz J.: *Plan BIOZ narzędziem bezpiecznej realizacji budowy*. „Promotor BHP”, nr 7-8/2023.
- Obolewicz J.: *Etos bezpiecznej budowy*. „Promotor BHP”, nr 10/2023.
- Obolewicz J.: *Środki ochrony indywidualnej a bezpieczeństwo pracy w budownictwie*. „Inżynier Budownictwa”, nr 3/2024.
- Obolewicz J., Baryłka A.: *Dokumentacja gwarantem bezpiecznej budowy obiektu budowlanego*. „Przegląd Budowlany”, nr 1-2/2022.
- Obolewicz J., Baryłka A.: *Etos współczesnego inżyniera budownictwa*. „Przegląd Budowlany”, nr 3-4/2022.
- Obolewicz J.: *Przygotowanie planu BIOZ*. „Inżynier Budownictwa”, nr 11/2012.
- Oleszak W.K., Oleszak M.W.: *Kształtowanie kultury bezpieczeństwa pracy poprzez szkolenia narzędziem bezpiecznych postaw pracowników*. „Problemy Nauk Stosowanych”, Tom 5, Szczecin 2016.
- Pilawska R.: *Moda na kulturę – pomiędzy indywidualnością a powszechnością w kulturze współczesnej*. „Ogrody Nauk i Sztuk”, nr 10/2020.
- Rozporządzenie Ministra Infrastruktury z dnia 23 czerwca 2003 r. w sprawie informacji dotyczącej bezpieczeństwa i ochrony zdrowia oraz planu bezpieczeństwa i ochrony zdrowia*.
- Schein E.: *Organizational culture*. „American Psychologist”, vol 45, 1998.
- Sprawozdanie GIP za 2022 r.
- Studenski R.: *Kierowanie firmą bez wypadków i chorób zawodowych*. 2000.
- Ustawa z dnia 7 lipca 1994 roku Prawo budowlane*.